

УДК 338.43:631.1

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

ECONOMIC EFFICIENCY OF AGRICULTURAL PRODUCTION

БАГЛАЄВА Н.С.* ОЛІЙНИК А.П.*, студенти
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглянуті теоретичні основи економічної ефективності виробництва аграрної продукції, як основи її конкурентоспроможності. Розглянуті чинники ефективності діяльності аграрних підприємств в Україні. Охарактеризовано фактори, що впливають на ефективність діяльності підприємства, відповідно до категорій показників. Наведена система показників для оцінки економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: економічна ефективність, аграрна продукція, рівень рентабельності, конкурентоспроможність.

The article considers the theoretical foundations of economic efficiency of agricultural production as the basis of its competitiveness. Factors of efficiency of activity of agrarian enterprises in Ukraine are considered. The factors influencing the efficiency of the enterprise are characterized, according to the categories of indicators. The system of indicators for estimation of economic efficiency of agricultural production is resulted.

Key words: economic efficiency, agricultural products, level of profitability, competitiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливим стратегічним завданням на етапі розвитку підприємства будь-якої галузі є досягнення належного рівня його економічної ефективності як основи його конкурентоспроможності на сучасному ринку. Серед численних проблем, пов'язаних з виходом із кризового стану аграрного сектора економіки країни, одна з центральних на сучасному етапі підвищення ефективності виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної ефективності є об'єктом дослідження багатьох науковців як вітчизняної, так і зарубіжної науки, таких як Андрійчук В.Г., Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Воронін О.О., Мацібора В.І., Азізов С.П., Кенійський П.К., Скупий В.М. та інші автори.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є розкриття сутності економічної ефективності аграрних підприємств та дослідження впливу факторів на її результативність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність виробництва є узагальнюючою економічною категорією, якісна характеристика якої відображається у високій результативності використання живої та уречевленої праці в засобах виробництва. Вона визначається відношенням одержаних результатів до витрат засобів виробництва і живої праці [6].

У великому економічному словнику термін «економічна ефективність» трактується як результативність економічної діяльності, економічних програм і заходів, що характеризується відношенням отриманого економічного ефекту, результату до затрат факторів, ресурсів, які зумовили одержання цього результату, досягнення найбільшого обсягу виробництва із застосуванням ресурсів відповідної вартості [2, с. 1224].

Економічна ефективність – це отримання максимально можливих благ від наявних у розпорядженні ресурсів. Проблема економічної ефективності найчастіше є проблема вибору, що стосується того, що, як і яким чином проводити, як розподіляти ресурси, капітал і прибуток. Від рівня економічної ефективності багато в чому залежить вирішення низки соціально-економічних завдань, таких як підвищення рівня життя населення, швидке зростання економіки, вдосконалення умов праці та відпочинку, зниження рівня інфляції [4].

* Науковий керівник – Батюк А.А., к.е.н., доцент

* Науковий керівник – Антощенкова В.В., к.е.н., доцент

Ефективність – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами, причому при вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (застосовувані ресурси), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо спожиті ресурси). Якщо при цьому врахувати, що результати виробництва не лише є різноманітними, але й можуть бути представлені в різних формах: вартісній, натуральній, соціальній, то стає очевидною необхідність в ідентифікації категорії ефективності відповідно до тих аспектів діяльності підприємства, які важливо проаналізувати й оцінити. Враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва, доцільно розрізняти такі види ефективності: технологічну, економічну і соціальну [1].

Андрійчук В.Г. визначає економічну ефективність як співвідношення між ресурсами і результатами виробництва, за якого отримують вартісні показники ефективності виробництва. При цьому можливі три варіанти вказаного співвідношення: 1) ресурси і результати виражені у вартісній формі; 2) ресурси – у вартісній, а результати – у натуральній формі; 3) ресурси – у натуральній, а результати – у вартісній формі. Вимірнювальну систему економічної ефективності сільськогосподарського виробництва доцільно будувати таким чином, щоб вона була здатна повністю розкривати дві взаємопов'язані і взаємодоповнюючі результативні сторони діяльності аграрних підприємств – раціональність використання ними землі через показники загального ефекту, приведені до одиниці площі сільськогосподарських угідь, і економічність виробництва, показники якої розкривали б, якою ціною одержано цей ефект. З огляду на сказане для оцінки ефективності діяльності аграрних підприємств слід широко використовувати показники ефективності використання авансованого капіталу, показники собівартості продукції і продуктивності праці, фондівдачі виробничих фондів [1].

Показник економічної ефективності – відношення ефекту до витрат, які зумовили цей ефект, або відношення ефекту до економічних ресурсів, використаних для його отримання. У першому варіанті результати (ефект) зіставляються зі споживчими витратами (витратами цих ресурсів за визначений період часу), а в другому – із застосовуваними ресурсами (сукупістю витрат живої та упредметненої праці), які використовувалися у виробництві товарів і послуг за певний період [3, с. 22].

Андрійчук В. Г. виділяє макро-, мікро- та мезоекономічні чинники ефективності діяльності аграрних підприємств. До макроекономічних чинників автор зараховує: платоспроможний попит, інфляцію, відсоткові ставки, обмінний курс національної валюти, динаміку цін, урядові видатки і дефіцит державного бюджету, безробіття, обсяги інвестицій. До мезоекономічних належать чинники внутрішнього середовища підприємства. Найбільш важливими мезоекономічними чинниками є внутрішня будова ринку сільськогосподарської продукції та продовольства і характер побудови агропромислових інтеграційних зв'язків [1, с. 206].

Поширене поняття ефективності як відношення отриманого ефекту (продукції, доходів) до одиниці ресурсу або виробничих витрат (земельних, трудових, матеріальних, вартісних). Воно характеризує ресурсно-витратну ефективність, що є складовою системи відтворювальної ефективності, відображаючи умови відтворення продукції, трудових ресурсів, земельно-природного потенціалу, виробничих відносин. Отже, сутність ефективності сільського господарства полягає у формуванні комплексу умов для забезпечення відтворення сільського населення на основі виробництва необхідної суспільству продукції.

Для оцінки економічної ефективності сільськогосподарського виробництва необхідно застосування системи показників, яка передбачає (у тому або іншому поєднанні) розрахунок таких показників [7]:

- виробництво валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, на середньорічного працівника, на 1 люд.-год., на 1 грн основних виробничих фондів і оборотних засобів;
- розмір поточних витрат виробництва на 1 грн валової продукції;
- розмір валового і чистого доходу (прибутку) на 1 га сільськогосподарських угідь, на середньорічного працівника, на 1 люд.-год., на 1 грн основних виробничих фондів і оборотних засобів;

– рівень рентабельності й норма прибутку (чистого доходу) сільськогосподарського виробництва.

Усі ці показники вкупі, з виділенням будь-якого з них як головного або без виділення такого, дають можливість повніше охарактеризувати ефективність сільськогосподарських підприємств. У них знаходять відбиття оцінки рівня й ефективності використання усіх видів ресурсів і витрат, що задіяні у виробництві:

- 1) землі як основного засобу сільськогосподарського виробництва – вартість валової продукції, сума валового доходу, прибутку (чистого доходу) на одиницю земельної площі;
- 2) живої праці – вартість валової продукції, сума валового доходу, прибутку (чистого доходу) на одиницю витрат праці або на чисельність середньорічних працівників;
- 3) минулої уречевленої праці в основних засобах виробництва – вартість валової продукції, сума валового доходу, прибутку (чистого доходу) на 1 грн основних виробничих фондів;
- 4) поточних виробничих витрат – собівартість валової продукції, окупність виробничих витрат, рівень рентабельності.

Отже, система показників ефективності повинна:

- відображати витрати всіх видів ресурсів, що споживаються на підприємстві;
- створювати передумови для виявлення резервів підвищення ефективності виробництва;
- стимулювати використання всіх резервів, наявних на підприємстві;
- забезпечувати інформацією щодо ефективності виробництва всі ланки управлінської ієрархії;
- виконувати критеріальну функцію, тобто для кожного з показників мають бути визначені правила інтерпретації її значень.

Висновки. Отже, ефективність виробництва в цілому характеризується кінцевим результатом – сумарним економічним ефектом, віднесеним до витрат. Водночас ефективність – поняття багаторівневе. Ефективність сільськогосподарського виробництва можна вивчати на різних рівнях, тому розрізняють ефективність народногосподарського і сільськогосподарського виробництва; окремих галузей сільського господарства; виробництва на сільськогосподарських підприємствах та в об'єднаннях, а також у внутрішньогосподарських підрозділах; виробництва окремих сільськогосподарських культур, галузевої продукції, виконання операцій тощо; меліорації, хімізації, агротехнічних заходів; впровадження у виробництво досягнень науки і передової практики.

Завданням підприємств залишається підвищення ефективності аграрних підприємств, збільшення обсягу виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції і вихід на нові ринки збуту.

Література.

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2002. 624 с.
2. Большой экономический словарь/ред. Азрилиян А. И. 5-е изд., доп. и перераб. М.: Институт новой экономики, 2002. 1280 с.
3. Воронін О.О. Визначення виду функціональної залежності між ефективністю виробництва і його чинниками. Економічна теорія. 2007. №3. С. 21–34.
4. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 172 с.
5. Кравченко Ю.М. Антощенкова В.В. Екологічна безпечність та якість сільськогосподарської продукції та її конкурентоспроможність в умовах міжнародної інтеграції. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка. Сер. Економічні науки. 2019. Вип. 202. С. 84-92.
6. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства. К.: Вища шк., 1994. 415 с.
7. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах: підруч. / Азізов С. П., Кенійський П. К., Скупий В. М./ за ред. проф., С. П. Азізова. К.: ІАЕ, 2001.

